

ZIVLJENJE IN SVET

SREDI SEVERNE TRIGLAVSKE STENE
(Prizor iz slovenskega alpinskega filma »Triglavske strmine«)

1 9 L J U B L J A N A 3 2

Štev. 24

11. decembra

Knjiga 12,

ZIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRILIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRACAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 24: H. Smrekar: »Vesna« in moj prijatelj Ivan Cankar. — Dr. Božo Škerlj: O norveških spomenikih in upodabljalni umetnosti. — Največja knjižnica na svetu. — Nekadilec v dveh dneh. — Iv. Podržaj: Bedakova osveta. — Slike iz življenja in sveta. — Pantelejevov Romanov: Njeni pogoji (nadaljevanje). — Lahka atletika v živalskem svetu. — Lekarništvo in njegova konkurenca. — K. Kocjančič: Delovni načrt za šolske fotografske tečaje. — Tri minute potovanja. — Znamke pripovedujejo. — Šah. — Anekdote. — Občutljivost. — Humor.

Bojazljivci

Bojazljivost je bolezen. Plašen človek je v navzočnosti drugih neroden in bi najrajši pobegnil. Včasih se mu zdi, da je manj vreden, čeprav je zase prepričan, da je vzvišen nad vso okolico. Kljub temu, misli, da ga ljudje omalovažujejo in to ga boli. Zato trpi zmerom in rad beži v samoto. Toda prav ta samota ga stalno opozarja na številne ovire v življenju in zato je le redko srečen.

Do neke meje so plašljivi vsi ljudje. Kdor se te resnice zaveda, se lahko kmalu popravi. Često je tako, da se moški ali ženska bojita nas prav tako, kot se jih bojimo sami. Vse to nerazpoloženje in medsebojno preziranje povzroča nemir. Bojazljivci ustvarjajo okoli sebe bojazljivce. Običajno ima malo prijateljev, kajti pomanjkanje naravnih čustev je nalezljivo, prijateljstvo pa se lahko razvija le v prirodnem ozračju.

Prirodnost je ena izmed glavnih družabnih čednosti. Prav tako kot koristi, če je človek pri padcu čimbolj prožen, je dobro, da se človek v moralni nevarnosti ne pokaže trmastega. Kdor se boji sodbe drugega, je zanj najboljšje, da priznava čustva o svoji neznatni pomembnosti. Strašilo neizgovorjenih stvari ne bo več krožilo med družbo, da bi jo mešalo in dražilo. Byron, ki se je vedno bal, da vsi opazujejo njegovo bolno nogo, je bil sam plašljiv in še druge je oplašil. Če bi bil odkrito govoril o tem, bi bilo življenje zanj in za prijatelje prijetnejše. Pravo prijateljstvo priznava vse.

Veliki francoski romanopisec Stendhal — dober svetovalec za bojazljivce, ker je bil sam bojazljiv — priporoča svojim »bolnikom«, naj ne razmišljajo v naprej o dogodku, ki se ga boje. Pravi, naj ga počakajo brez razglabljanja, kakor n. p. plavač, ki se počene v mrzlo vodo. Vse ostalo bo

opravil zdravi nagon. To navodilo sliči onemu, ki ga je dal Napoleon svojim generalom in državnikom, češ naj si ne ustvarjajo nobene »slike« o bodočnosti. Bodočnost je namreč — ko postane sedanost — vselej drugačna.

Sicer pa je ta nasvet prav primeren tudi za one mlade moške, ki se boje žensk. Če se v naprej pripravijo na kopico očitkov, milih prošelj ali celo ljubezenskih izlivov, če si v naprej predočijo odgovore in svoja zmagovalna pojasnila, so že izgubljeni. Odgovori namreč ne bodo takšni, kot jih pričakujejo, vse priprave so bile zaman. V danem trenutku je treba ohraniti mirno kri in odločno besedo in tudi v teh primerih bo zdravi nagon — kot pri plavanju — opravil vse boljše kot razum.

Enako pravilo velja lahko za govornika. Nič ni težje kot govoriti v javnosti, če kdo trdi, da je zgovoren. Predavanje, ki se ga kdo nauči na izust, zaradi strahu pred pozabljenjem ter prevelikih priprav navadno nima uspeha. Dve metodi pa sta za govornika sigurni. Dobra je ta, po kateri si je treba zastaviti vprašanje: Zakaj pa so se poslušalci zbrali? Kaj pričakujejo od mene? Za kaj pa gre prav za prav? Nato pa se razpravlja o zastavljenem vprašanju kramljajoče s kratkimi odmori za premislek.

Na svetu so celo narodi, ki so izven svojih mej bojazljivi. Nekateri narodi se zdijo sami po sebi manj vredni od drugih. Če hoče takšen narod dokazati, da vsaj vnanje ni manj vreden, se pojavi kolektivistično ogorčenje, ki rodi lahko zle posledice. Zgodovina beleži vrsto vojn, ki so nastale samo iz takšnih vzrokov. Pomirjevalno vpi-

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

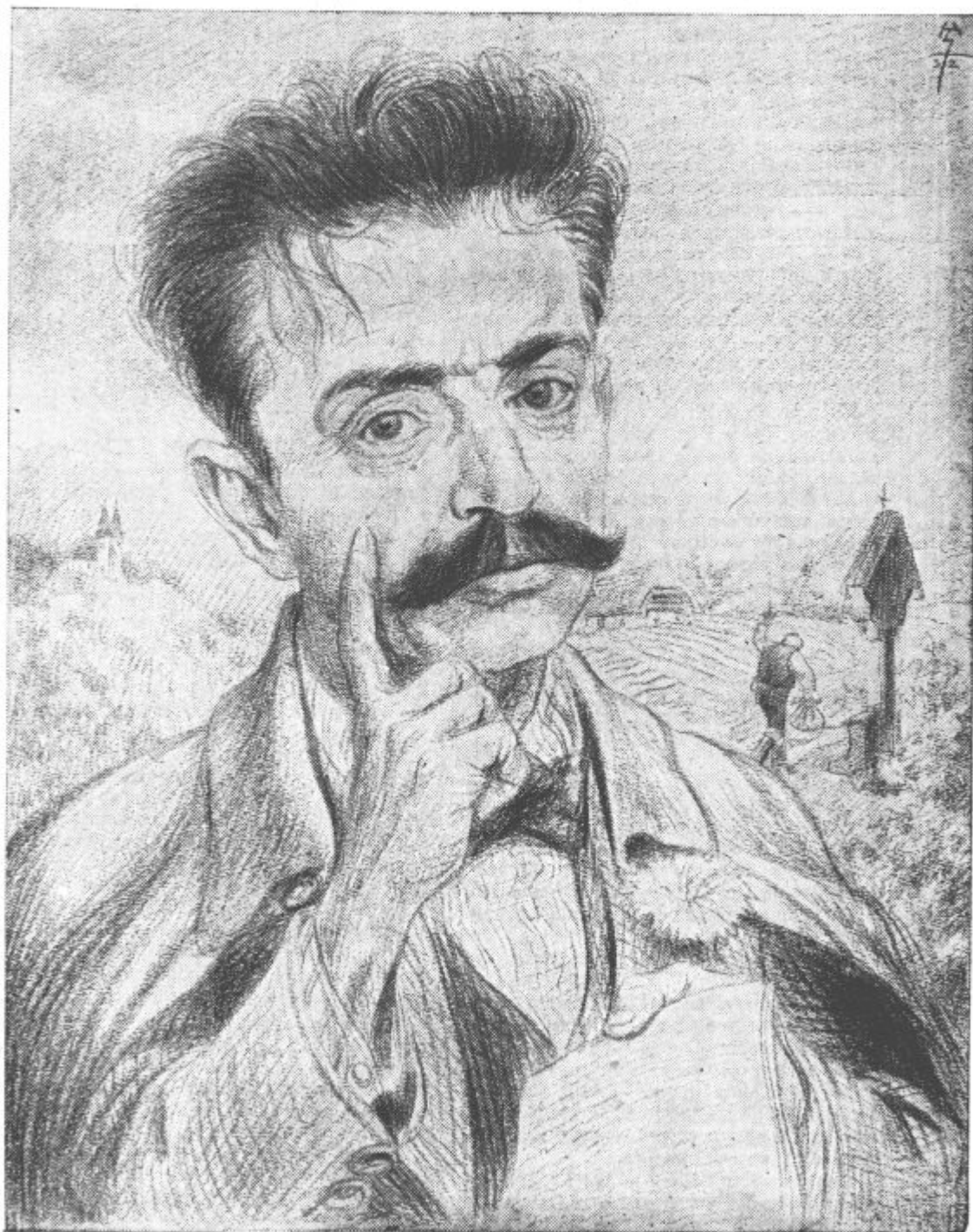
Poštna plačana v gotovini

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 24.

LJUBLJANA, 11. DECEMBRA 1932.

KNJIGA 13.

H. SMREKAR: IVAN CANKAR

H. Smrekar

„Vesna“ in moj prijatelj Ivan Cankar

O priliki, ko je dijaško umetniško društvo »Vesna« na Dunaju 1904. po naročilu založnika L. Schwentnerja razpisalo interni natečaj za izgotovitev naslovne strani za »Gospo Judit«, je prišlo v »Vesni« do od nas vseh dolgo zaželjenega prvega sestanka z Cankarjem. Pričakovali smo ga z velikim veseljem in skrajno napeto radovednostjo, obenem pa s prikrievanim strahom spoštovanja in z bojaznijo pred njegovo brezobzirno popadljivostjo, o kateri smo prej mnogo strašičih primerov slišali! Jaz, ki sem ga nekajkrat že prej v neki nočni kavarni bolj od daleč in bolj od blizu opazoval in celo že nekaj besed izpregovoril ž njim, se ga nisem več tako strašno bal — pa sem se tudi hrabil s svojo stalno pripravljenostjo na odvrnitev eventualnih ostrih napadov.

Ko smo se sešli, sem opazil na obrazih tovarišev določen izraz tega napetege strahu in besede nam niso nič kaj glasno, gladko in naglo potekale iz ust.

Kljub svoji pripravljenosti sem bil precej razburjen, pa sem vseeno riskiral nekaj slabih dovtipov in šal. Z začudenjem sem zaznal, da me Cankar ni pri prič zabodel z jezikom, nego me je le nekako z dobrotnim odpuščanjem bistro pogledoval.

Povedal nam je z živahnimi kretnjami vsebino »Gospo Judit«. Poslušali smo ga tihi in tesni tako kot naša društvena luknja in smo se po koncu pripovedovanja komaj upali zganiti. Čutili smo, da nas po živahnosti in prisotnosti duha vse presega, in spet se nas je lotila morilna zadrega iz strahu. No, alkohol v bližnji gostilni nas je spet ohrabil, tem bolj, ker je bil Cankarjev jezik dovolj uren in vztrajen, tako da nam ga je bilo treba po večini le poslušati in njegove kaprijole le s prešernim smehom spremljati.

Poslej smo se še nekajkrat sešli. In vselej je bila gostilniška zabava nekam vzdušno napeta. Tovariš G. Birollo je na stolu menjal kot na trnju. Ljubil je bolj resne, premočrtne pogovore in jezilo ga je, da se pri Cankarju nikoli ne ve, kdaj resno misli, kdaj pa se le šali. Cankarjev duh pa je gibčno in urno poskakoval sem in tja na vse strani — prav kot razposajen planinski kozliček.

Cankar se je odločil za moj načrt naslovne strani, dasi mu sam nisem pripri-

sai te odlike. Nekaj ga je pridobil zame Matoš s svojo navdušeno oceno neke moje risbe, ki sem jo še kot jurist izložil na I. jugoslov. razstavi v Beogradu. Tudi za vse ostale »Vesnane« je Matoš pokazal zelo toplo simpatijo ter je po pravici dvigal posebno Gv. Birollo, sedanjega veleindustrija v Zagorju ob Savi, (ki so ga, da mimogrede povem, naše abderske razmere kot umetnika kruto užaljenega »živega pokopale« — na žalost!). Zato in ker smo bili mladi, se je Cankar takrat in poslej zanimal za nas »Vesnane«, dasi je pod vplivom kavarniških kritik vsemogočnega papeža slovenske umetnije (sicer ne vselej objektivnega, še manj nezmotljivega) apostola R. Jakopiča o prilikah svoje priznanje nam nasproti za precejšnjo mero prikrajševal, tako da sem v Cankarjevi družbi na Rožniku sedeč vselej natanko vedel, kdaj je bil dobri Janez spet v mestu in seve tudi v kavarni »Union«. Vendar ga tudi najslabše in najkrivičnejše kritike, z apostolskega piedestala izrečene, niso omajale in odvrnile od mene.

Ko se je takrat na Dunaju nekoč ob pozni uri v neki kavarni razvijala razburjena debata o nečem, kar me ni baš živo zanimalo, sem napol dremaje le poslušal z dolgim, zdolgočasnim obrazom, pa me je Cankar hipno od strani ošinil s svojim perečim pogledom in me pičil, »da imam strašno bedast obraz«. S kislim smehljajem sem mu odvrnil, da je

tak obraz zame kaj prikladna dobra maska, ker rad nemoten opazujem ljudi in jim z očmi rad segam za rebra in za lobanjo. Sunkoma se je široko zarežal in si bliskovito zavihal svoj dolgi desni brk. Takrat sem se hipno zavedel, da sva in bova na tihem dobra, odkrita prijatelja. Če bi me bil pa nagnal s »tepecem«, bi bil vedel, da sem pred njegovimi očmi »izgubljen«!

Jaz sem takisto že zgodaj okusil »grenki sad spoznanja« in sem bil tako navadno zelo vase zaprt in nem, pa me dostikrat tudi hudi in zlobni osebni napadi niso spravili iz te mirne izolacije. (Cankar me je — seve zelo subjektivno — skušal portretirati v »Možu z dolгим nosom«.)

Opazil sem takoj ob prvem srečanju s Cankarjem, da je hud hereditaren nevrasnik. Pereči pogled oči, kretnje, skakajoči govor, njegove misli in besede

so jasno razodevale pravilnost te diagnoze. Že prej po čitanju njegovih spisov sem to domneval. In vse, kar sem pozneje doživel ž njim in ob njem, je bilo le nova dokazna snov.

Sicer pa — bože moj mili! — če bi hoteli danes nas vse male in velike nevrasnike iztrebiti, ljudi bi komaj še za seme ostalo!

Mi vsi smo otroci, nekateri boljše, nekateri slabše vzgojeni, bolj ali manj nadarjeni, več ali manj zdravi, bolj ali manj nevarni in je malo nenevarnih. Vse naše početje na svetu, vsa kultura, znanost, umetnost, sport itd., kaj je vse to početje skupaj več nego z večjimi razvitejšimi duševnimi zmožnostmi smotreno gojena — otroška igra?? Vsi naši dobri in slabi nagoni so otroški. Najkrutejši zločinec pod vislicami še — mor-

NIKO PIRNAT: Cerkev na Rožniku

da kdaj nehote — pomisli na svojo mater. Umirajoči, kosmati, bradati, stari dedec pred svojim koncem v mukah kliče na pomoč — svojo mater. V bojni vihri — klici: »Mamma mia!«

Tudi Cankar je bil v dnu srca otrok, zelo plašen otrok, kajpak vseh strahov in obupov poln, izgubljen, nesrečen otrok brez matere, spetka sirota, popotnik. In dokaz velike energije in odporne volje je bil način, s katerim je te strahove obvladoval, krotil in vezal. Za nobeno čustvo, za nobeno dejanje na svetu ni bil bolj hvaležen nego za nadomestilo za — izgubljeno mater. Še ljubice so mu bile najdražje, kadar so se obnašale po materinsko, bodisi da so ga skrbno in toplo zmerjale, bodisi da so ga z mehko materinsko roko božale.

Nikoli ne pozabim, nikdar ni pozabila moja rajna mati nekega njegovega obiska v Kranju. Ves plašen, jecljivo jo je spraševal po meni, ki sem bil baš nekam odšel z doma. Niti vستي se ni upal, nego je izjeczjal kratek odgovor in naglo odšel! Pozneje sva se našla. Rinil je — kajpak — v gostilno. Bil je pač slabovoljen, da je pozabil na svojo in sveta žalost in nesrečo. Pozno po polnoči sva neki »moji« deklici pela, tako pretresljivo podoknico, da se je vsa hiša tresla od smeha, ne le ženske na oknih. Mačje mijavkanje je bila prava opera v primeri z najinim hreščanjem.

Moja mati je bila pripravila udobno, mehko posteljo in mu zjutraj postregla »z veselo roko« z dobro črno kavo — in se je sploh vneto pobrigala zanj. Nikoli

ji tega ni pozabil, leta in leta pozneje je znanec in prijateljem živo pričal o tem doživetju. Moja mati je bila tudi njegova mati, posebno še v vojnem času, ko so mene gonili po internacijskih taborih in drugod. On pa je bil njen zvesti sin, ki jo je tolažil, krepčal (tudi z vinom in šunko) in vedril. In je bil vesel, da se je razvedrena široko in glasno smejala, tako kot se je sicer ona vse življenje — kljub vsem hudičem — znala.

Vsi naši nagoni so dobri in slabi. V nas vseh se bije bog s hudičem. Tudi Cankar, ki je bil v dnu srca blag, usmiljen, pohleven in skromen, se je v življenjskem boju dostikrat pokazal dokaj ali diametralno drugačnega. Pred vsem je izkušen vedel in ni nikoli pozabil: n a p a d a j , d a n e b o š n a p a d e n . Poleg tega: razočaranja, dvomi o najboljšem v sebi, jezen sram zaradi tega najboljšega. Vsi obupani idealisti so kruti ciniki, tem krutejši, čim obupanejši so, krutejši nego najzavrženejši cinik, zdrav človek, pa troglodit iz atavizma. Zaljubljeni, polni najlepših, najblažjih nomenov, obračajo, potlačeni in razžaljeni od krute sile ljubezni, strupeno ost cinizma proti svojemu srcu in proti bližnjikom. Kako je Cankar ljubil svojo domovino! Pa jo je le opsoval, da je kot vlačuga... Opljuval je rodoljube, ki ljubijo le sebe, svojo rodoljubno ljubezen, svoje umetne solze in bazarske fraze. Kako bi svojo mater domovino danes ozmerjal, to lahko slutite. Jaz bi vam to lahko skoraj natanko z njegovim taktom povedal — in s tem končam.

Bodočnost Azije

bo odvisna od težkega problema ljudske prehrane. Prebivalstvo se namreč povprečno nikjer tako naglo ne množi kakor na tej celine. Angleška Indija je imela 1901 294 milijonov prebivalcev, 1911 315 milijonov, 1931 pa že 357 milijonov. Kitajska ima zdaj že nad 440 milijonov prebivalstva, Francoska Azija 23 milijonov, Holandska Azija pa ca. 61 milijonov. Kitajska mora že zdaj več uvažati, kakor pa prodaja v inozemstvo in kaže, da ji bodo v doglednem času sledile tudi nekatere druge države ter kolonialne posesti. Glavni problem bodoče Azije bo torej ljudska prehrana, ker največjih narodov tu že zdaj ne more več rediti lastna zemlja. Indija in Kitajska morata uvažati živež: Indija v prvi vrsti riž, Kitajska pa pšenico iz Avstralije. Kako se ta problem zaostruje, pokaže preudarek, da bo imela Indija 1951 pri sedanjem letnem prirastku že 427 milijonov prebivalstva, površine obdelane zemlje pa skoraj ne bo mogoče več povečati.

Petersen: MACKE (lesorez)

Dr. Božo Škerlj

O norveških spomenikih in upodabljajoči umetnosti

Mine — Ladja pred Rørvikom — Vigeland — Munch

Na glavnem trgu v Bergenu stoji pomorska mina. Zmerom stoji nekaj ljudi okoli nje, zlasti tujci. Na mini je napis v spomin ribičem, ki so poginili ob takih zavratnih pošastih v svetovni vojni. Če greste v muzej, tudi v Bergenu, najdete velike bakrene plošče z imeni ladij, kapitanov in ribičev, ki so jih uničile nemške podmornice.

Tudi v drugih mestih so postavljene mine v spomin na svetovno vojno in zlasti v spomin na ribiče, ki so umrli zaradi nemških podmornic.

Ni čudno, da Norvežani nimajo radi Nemcev. Obstrmel sem, ko sem slišal, da je med svetovno vojno poginilo mnogo tisoč in tisoč norveških ribičev zaradi nemških min in nemških podmornic; da jim je zmanjkovalo živeža, ker so nemške podmornice potapljale ladje, čeprav so plule pod norveško zastavo! Zdi se, vsaj danes še, da Norvežani Nemcem te brezobzirne pomorske vojne ne bodo nikoli pozabili. Nasprotstvo proti Nemcem, ki so vendar v tujskem prometu jako upoštevani, je tako splošno, da ni razlike med inteligenco in preprostejšim ljudstvom. In tako uživajo nemški obiskovalci Norveške le hladno, a vedno korektno gostoljubnost domačinov.

Na ladji sem se seznanil z nekim bivšim pruskim majorjem, ki je bil popolnoma drugačen nego opisujejo pruske oficirje n. pr. »Simplicissimus« ali pa »Jugend«; naobražen, filozof, ki je kot kolonialni oficir prepotoval mnogo sveta, ki je obžaloval, če je »morala« pasti kakšna francoska katedrala zato, ker je bil na njenem stolpu kak opazovalec; a vendar: ko smo govorili o razmerju Norvežanov do Nemcev, o razmerju, ki je osnovano na minah in podmornicah, je prišel stari pruski vojak do veljave: vojna je pač vojna in ne pozna obzirrov. Niti nevtralitete ne?

Niti nevtralitete ne! Saj sovražnik prevaža pod norveško zastavo lahko vojno blago!

Ničesar mu nisem več dokazoval. Ni razumel norveškega stališča, občutka užaljenosti in krivice. Mine v norveških mestih so žalostni spomini na vojno. Nenaaklonjenost Nemcem pa ni šla tako da-

leč, da bi prekrstili n. pr. poti ali ceste, ki so imenovane po cesarju Viljemu, ali pa da bi bili odstranili spomenik temu cesarju v Aalesundu. Ta objektivnost kljub užaljenosti je vsekako imponantna.

Severno Trondheima, preden pristane ladja v Rørviku, opazite tik svetilnika ladjo, ki štrli s sprednjim koncem iz vode. Zapuščena je, napol potopljena, žalostna posledica nepravilne vožnje med tisoči čeri pred Rørvikom. Le par metrov od svetilnika je nasedla, že pred dobrim letom. Pustili so jo tam, ker je ne rabijo več in ker sedi dovolj trdno, da

Spomenik BJØRNSONU v Bergenu,
delo kiparja VIGELANDA

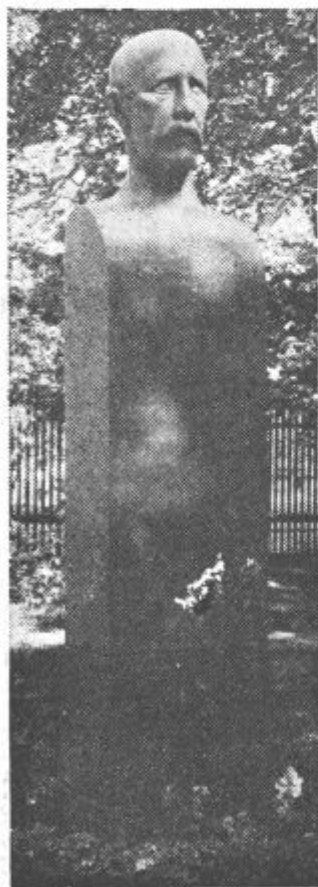
je ne more noben vihar in noben val odtrgati s skale. Nazorno, stvarno sva-rilo pred lahkomišno plovbo v teh za-vratnih vodah, kjer mora kapitan in »lots« (ladijski vodja ali pilot) poznati smer vožnje vsaj tako natančno, kakor svoje žepe ali pa še boljše!

Tudi to ladjo bi štel med spomenike, ki smo jih videli na Norveškem.

★

O spomenikih na pokopališčih sem tu pa tam že pisal. Toda rad bi povedal še par besed o spomenikih-umetninah, ki stoje v parkih ali na javnih prostorih.

Ena najmarkantnejših osebnosti med skandinavskimi kiparji je brez dvoma Danec Kai Nielsen. V Oslu imajo od njega spomenik Nansenu na vrtu za univerzo. To je impozantna soha nadna-ravne velikosti, le glava na nekako dva metra visokem slokem podstavku. Še lepša pa je Nielsenova skulptura v Frog-

Spomenik NANSENU v Oslu, delo kiparja K. NIELSENA.

E. MUNCH — avtoportret

nerparku v Oslu predstavljajoča mlado mater z dvema otrokoma.

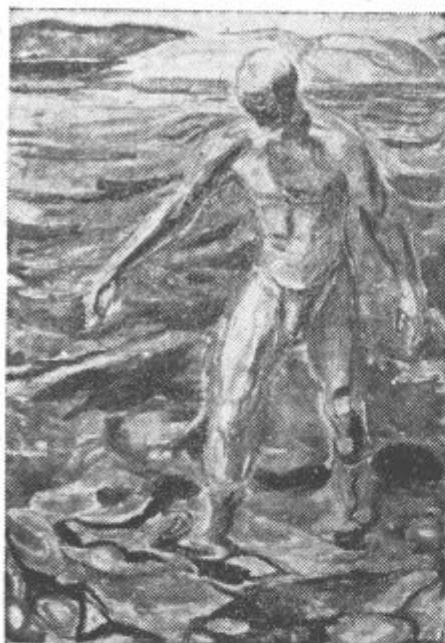
Med Norvežani samimi bi bilo treba omeniti posebno Sindinga in Vigelanda. Kipar Sinding je brat komponista, brez dvoma močna osebnost polpretekle dobe. Njegove sohe in kipe najdemo tudi v Københavnu.

Norveški spomeniki prav dobro zrcalijo narodovo dušo. Prevladuje realnost in treznost. Za ta del je ena najzanimivejših soh spomenik Bjørnsona v Bergenu. Bjørnson je bil tam ravnatelj gledališča; spomenik, ki stoji pred tem gledališčem, nam ga kaže v energični hoji, kakor da bi razburjen zapuščal kraj svojega delovanja. Ne vem, kakšno je idejno ozadje te Vigelandove sohe, toda vtis je res globok. V parku pred tem gledališčem najdemo tudi Rodinovo soho »Zlata doba« ter »Mati in otrok« od Vigelanda. V Oslu pa stoji na javnem prostoru eden od Rodinovih Calaisških meščanov.

Zanimiv je Rasmussenov spomenik Olafa Tryggvessena v Trondheimu sredi glavnega trga. Stari norveški kralj stoji na visokem stebri in ves spomenik je zamišljen kot sončna ura. Ure so vtlakovane v cestni tlak z raznobarnimi kockami.

★

Med slikarji naše dobe najdete nekaj znanih osebnosti, ki jih pa še vse presega

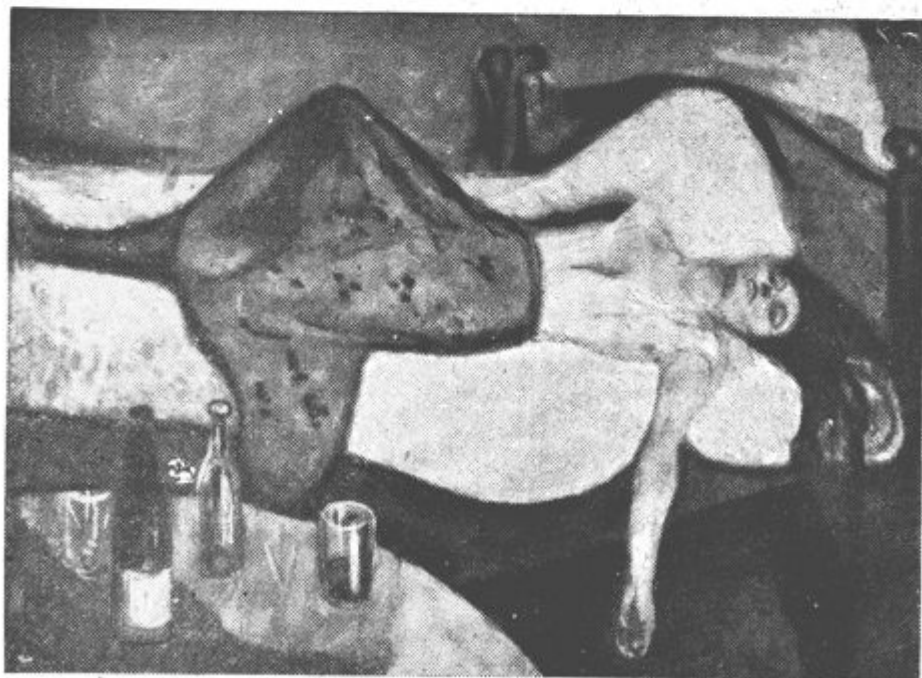
E. MUNCH: PRI KOPANJU

Eduard Munch. Toda Munch je višek norveške slikarske umetnosti. Narod pa ima tudi lepo umetniško preteklost, zlasti iz preteklega stoletja. Med najstarejšimi slikarji se je posebno odlikoval

Dahl, katerega slike vidite v Oslu in Bergenu. Jako znan je tudi C. Krohg (starejši) iz monakovske šole. Peer Krohg (mlajši) je eden vodečih modernistov. Med impresionisti naj omenjam Werenskjolda, Muntheja, ki je bil prav za prav arhitekt, a nič manj znamenit kot izboren risar in slikar. Na prehodu v novejšo dobo srečamo Erichsena, med najmlajšimi Sorensena in Karstena, ki so vsi ustvarjali in še ustvarjajo dragocene umetnine.

Najlepša zbirka je pač Rasmus Meyerjeva v Bergenu. Ta bogati meščan je zapustil rodnemu mestu svojo privatno zbirko v posebnem paviljonu. Tu najdemo cvet norveške upodabljaljoče umetnosti, med najmlajšimi prežgodaj umrlega Astrupa, ki je bil posebno velik v barvasti grafiki.

Brez časa in opredelitve je pa že omenjeni E. Munch, najmočnejša umetniška osebnost sedanosti na Norveškem. Tega se njegovi sonarodnjaki tudi zavedajo. Še pri nobenem umetniku nisem mogel tako lepo zasledovati nepretrganega razvoja iz naturalizma preko impresionizma — kam? — v močno osebnost! Tu vsi izmi ne pomenjajo nič. Munch (izgovori Munk) je znan po vsej Evropi, živel je dolgo v Parizu, tudi v Monakovem je mnogo njegovih slik, pa ne najboljših.

E. MUNCH: Dan nato

V državni galeriji v Oslu tudi še ne najdemo slike, ki bi docela izpričale njegovo veličino. Toda pogledjmo na univerzo!

Norvežani so dali poslikati novo univerzitetno avlo — Munchu! V ostali Evropi bi to bila revolucija: tak modernist (v očeh starejših in nestrokovnjakov) naj poslika avlo univerze? Avlo, ki služi promocijam in slavnostnim zborovanjem, ustoličenju rektorja?!

Stvar je, mislim, res zanimiva. Da daje univerza slikati svoj slavnostni prostor človeku, ki je pred časom, ali pa brez časa, to je vendar redkost. Navadno najdemo na univerzah klasične sohe in zaprašene slike (ako sploh!), tu pa je univerza v živi zvezi z največjo umetniško osebnostjo naroda — z osebnostjo, ki še živi in ni niti 70 let stara! Zdi se mi, da je to precej značilno. (Pa to vse naj ne velja kot kak opomin na šii univerzi, ki je dala soho Zolgerja delati mlademu Kralju; seveda pri nas ni toliko denarja, da bi se delalo v tem pravcu naprej.) Munch je poslikal avlo s krasnimi alegorijami znanosti in zgodovine v živih barvah nekako v slogu, kakor ga vidite na sliki kopajočega se moža. Seveda ima Munch na univerzi vplivnega zagovornika v prof. anatomije in antro-

E. MUNCH: Mlada deklica

pologije, dr. Schreinerju (izg. Skrajner!), ki je njegov dobri prijatelj in vam s posebnim veseljem in s ponosom raz-

E. MUNCH: Smrt v bolnikovi sobi

E. MUNCH: MADONA

kazuje avlo. Še več pa vidite na Schreinerjevem prijetnem domu, kjer je morda najpopolnejša privatna zbirka Munchovih originalov. Kako revolucionarna je n. pr. Munchova »Madona« iz leta 1894! Kako je lep ta trpeči, resni obraz v nadnaravni vzvišenosti. Ali vas moti, da je ta »Madona« predstavljena kot akt? Ali

pa: ni morda prav v tem naznačeno, kako drugotna je vsa obleka, kako nepotrebna, če hočem izraziti nadnaravno vzvišenost božje matere?

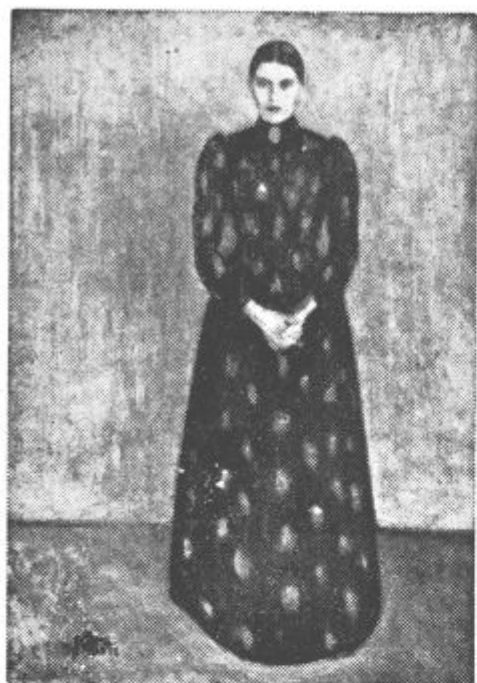
Ali če stojimo pred pretresujočo sliko »Dan nato«; kako leži tam blodolična deklica na postelji, pred katero stoje še izpraznjene vinske steklenice in čaše; ali nas ne presune vsa tragika padlega dekleta? Padlega — v očeh družbe, ne pa v očeh umetnika-človeka!

Opisal bi vam lahko številne slike, eno lepšo od druge: n. pr. »Smrt v bolnikovi sobi« — kako individualno je tu ovekovečen vsak sorodnik, sestre, mati, stari oče, bratje... Že v neki starejši sliki srečamo problem bolezni, namreč v »Bolnem otroku«. Kako gleda bolna hči s pogledom, ki sega že v posmrtni svet, na tiho jokajočo mater!

Alegorična slika »Ples življenja«, ki nam predstavlja celo življenjsko pot ženske od mladega dekleta preko žene do stare ženske: koliko odtenkov ljubezni je v tej sliki, kako sramežljiv je še mladji par v ospredju, kako živalsko oduren je mož, ki v ozadju pleše z žensko! In konec? Stara ženska, zopet sama. Kakor je stopila sama v življenje, tako je pred koncem zopet sama. Ta slika vsebuje celo dramo, se giblje pred našimi očmi, se razvija — podobno kakor Watteaujeva »Pot v Cythero«.

E. MUNCH: Ples življenja

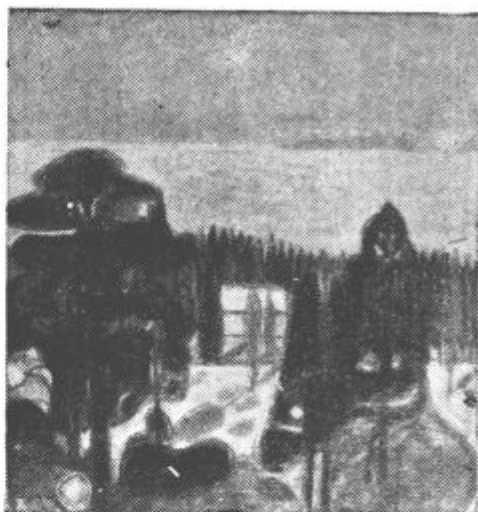
E. MUNCH: Umetnikova sestra

Ali ne vidite na sliki mladega, pravkar v žensko dozorelega dekleta, vprašanja: kaj zdaj? Te široke odprte oči, ki s strahom in nemo grozo stoje pred neznanimi dogodki, ki čakajo mlado dekle?

Tudi kot portretist je Munch velika osebnost. Kako enostavno je naslikal svojo sestro v čistem devištvu! Ta stroga obleka, sklenjene roke, zamišljen pogled predse — vse je tako enostavno in pomembno. Portret njegovega prijatelja, profesorja Schreinerja, ki ga predstavlja kot anatomu pred mrličem, katerega misli secirati, je prava posebnost, tudi idejno. Mrlič na mizi je namreč — Munch sam. Munch je starejši od Schreinerja — in v tej sliki je ovekovečil morda zadnje srečanje dveh prijateljev: anatomu in slikarja...

Najpopolneje se vidi Munchov razvoj v Rasmusa Meyerja zbirki v Bergenu. S pobožnim občudovanjem stoje tam domačini in tujci pred slavnimi deli velikega Eduarda Muncha. Res je, da mu človek, ki ni umetnik, ne more takoj slediti; a z vsako sliko raste in raste v presoji gledalca, ki ga začenja razumeti in občudovati. Nič plehke konvencionalnosti ni na njegovih slikah; ne morete jih opredeliti nobeni šoli — Munch stoji tako vzvišeno sam med slikarji, kakor Rodin med kiparji. Kakor na Bjørnsona, Ibse-

na, Hamsuna, kakor na Nansena in Amundsena, so Norvežani s pravico lahko ponosni na svojega velikega Eduarda Muncha.

E. MUNCH: Bela noč

Lov za zlatom

Francoski raziskovalec Roger Courteville snuje ekspedicijo v Južno Ameriko, da bo v vzhodnih izrastkih Andov poiskal zlate rudnike Inkov, ki so se eksploatirali še pred štiri sto leti. Našel je namreč staro pismo nekega spremljevalca slavnega zavojevalca Pizarra, v katerem položaj rudnikov sicer ni natančneje označen, ki pa bo po mnenju raziskovalca zadostovalo, da se najde zlato. Odprava bo potovala k izviru nekega pritoka reke Amazonas. Za zlate rudnike so vedeli baje samo cesarji Inkov. Sužnje, ki so kopali v njih, so svečeniki od časa do časa pomorili in jih nadomestili z novimi, da se skrivnost ne bi razvedela. Prav tako so cesarji eksploatirali tudi veliki rudnik smaragdov v današnji Kolumbiji, ki še zdaj obratuje pod državnim nadzorstvom. Courtevilleova odprava, za katero se silno zanima znanstveni svet, bo prodirala navzgor po reki Amazonas do Yquitona, naprej pa bo s 14 domačini pomnožena natančno raziskala posamezne pritoke. Ekspedicija bo trajala po Gosedanjih izgledih nekako dve leti.

Največja ameriška knjižnica

Največja ameriška knjižnica je v Washingtonu, prestolnici Zedinjenih držav. Imenuje se kongresna knjižnica (The Library of Congress ali Congressional Library). Ustanovljena je bila 1800, a je bila popolnoma uničena 1814, ko je pogorel Kapitol. Nato je kupil kongres knjižnico bivšega predsednika republike Jeffersona, 6760 zvezkov za 23.950 dolarjev. 1851 je požar uničil 35.000 knjig, ki so jih naslednje leto deloma nadomestili z nakupom za 75.000 dolarjev. Knjižnica se je povečevala in se povečava z rednimi prispevki kongresa, z dolžnostnimi izvodi urada za avtorsko pravo (Copyright Office), z darili in zamenjavo, z zamenjavo Smithsonovega zavoda, katerega knjižnico (40.000 zvez.) so 1866 spravili v Kongresovi knjižnici z določbo, da ji sledijo tudi vse nadaljnje pridobitve.

Kongresna knjižnica je danes največja knjižnica na zapadni poluti naše zemlje. Ima nad tri in pol milijona tiskanih knjig in razen tega dva in pol milijona zemljevidov, muzikalij, najrazličnejših slik, fotografij in litografij. Posebno bogate so zbirke: zgodovinska, političnih ved, uradnih listin, ameriških in inozemskih, ameriških dnevnikov in izvornih rokopisov iz kolonialne, revolucijske in začetne dobe Zedinjenih držav. Ruskih knjig je 80.000, židovskih 20 tisoč, japonskih 13.000, kitajskih 93.000.

1897 so Kongresno knjižnico prenesli iz Kapitola v novo zgrajeno poslopje, ki je stalo 6.347.000 dolarjev. Zemljišče, na katerem je bilo zgrajeno, so kupili za 585.000 dolarjev. Poslopje te knjižnice je največja in najmogočnejša književna palača sveta. V zadnjem času so dozidali še več sosednih poslopj, ki so veljala več sto tisočev. 1925 je gospa Frederic Shurtleff Coolidge podarila 90.000 dolarjev, s katerimi so zgradili velkanski avditorij. V Kongresni knjižnici je tudi svetovno znani urad za Copyright, to se pravi ameriško avtorsko zaščito, ki tvori poseben oddelek te knjižnice. Od večine člankov in knjig, za katere zahtevajo avtorji zaščito, je treba tu položiti dva izvoda, od drugih tudi samo po en izvod, kakor tudi plačati po en dolar pristojbine, in potem je zaščita zakonito priznana.

Kongresno knjižnico uporabljajo učenjaki vse Amerike za svoja raziskavanja, zato je v interesu vsakega pisca, pa naj je njegovo delo tiskano v kateremkoli jeziku in kjerkoli, da je po en izvod vsake knjige v tej knjižnici. Nje naslov je: Library of Congress, Washington, D. C. — U. S. America. — (pvb)

Nekadilec v dveh dneh?

Dunajski zdravnik dr. H. Robicsek je objavil v dunajskem strokovnem časopisu »Napredek medicine« prav zanimiv nov sistem, po katerem se lahko baje vsak kadilec še tako velikega kalibra zlahka odvadi kajenju. Najsi se je doslej brezuspešno prizadeval po vseh sistemih in metodah odvaditi se tobaka, najsi je zaman do skrajnosti napenjal svojo voljo, dokler ni obupal in se na milost in nemilost predal nikotinu, nič ni zamudil in izgubil. V znamenju nove metode mora zmagati nad svojo strastjo. Dr. Robicsek jamči vsakomur absolutorij v 48 urah, kdor bo vestno delal njegove lahke dihalne vaje.

Recept je zelo preprost: Dihalna vaja se naredi v štirih etapah. Prva etapa: Vdihni globoko in hitro kolikor le moreš in kakor, da bi se hotel napihniti. Druga etapa: Ko ne moreš več, ostani v tem napihnjenem stanju s pridržano sapo nekako štiri sekunde. Tretja etapa: Po štirih sekundah kar se le da energično izsopi, tako da iztisneš ves zrak iz pljuč. S tem je vaja končana. Četrta etapa: Zdaj se nekoliko oddahni, potem pa začni od kraja: zajemi sapo, močno in globoko — pridrži jo nekaj trenutkov — energično izdihni — oddahni se. Vaja se sme ponoviti štirikrat ali največ petkrat zaporedoma.

Če se ti je še nekaj minut poprej zdela cigareta neobhodno potrebna vzpodbuda k nadaljnjemu delu, boš zdaj presenečen občutil, da te je minilo veselje do kajenja, da ti naenkrat cigareta kar nič več ne diši. Dr. Robicsek ima za ta pojav takoj tudi pripravno razlago pri roki.

Zastavil si je vprašanje, zakaj človek prav za prav kadi? Katere občutke zbudi v njem cigareta, da je — enkrat navajen — ne more več pogrešati?

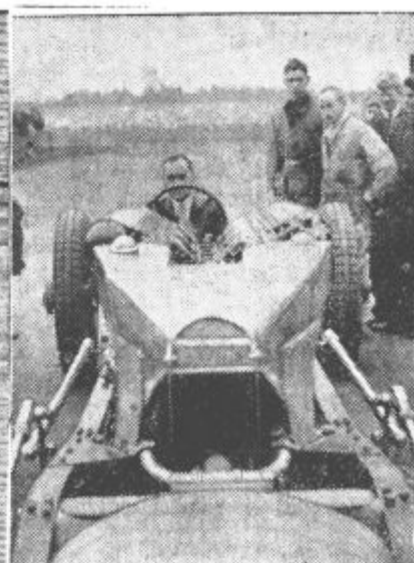
Našel je, da je težišče kroničnega učinka nikotina neki prav svojevrsten vpliv na dihalni centrum. Da človek le nekakrat potegne vase tobakov dim, se že spremeni dihanje na prav karakterističen način in posledica je vrsta občutkov, ki se zde kadilcu silno prijetni in mu postanejo s časom tako nenadomestljivi, da ga posej podzavestni spomin nanje zmerom iznova sili h kajenju. Po nekaj dimih dihanje upade in postane nenormalno, mudeče se, površno in prekinjeno od predolgh presledkov. Skratka: pljuča se nič več dovolj ne prezračijo, organizem začuti pomanjkanje kisika. Kadilec živi — ne da bi se tega prav zavedal ali jasno občutil — v stanju nekakšnega stalnega rahlega zadušenja zaradi preobilice ozljikove kisline v pljučih. In prav to daje kadilcu tisto dobrodejno napetost, zaradi katere ne more več pogrešati tobaka.

Poprej omenjene dihalne vaje imajo namen ustvariti prav tisti občutek napetosti, samo čisto mehanično, brez škodljivega tobakovega dima. Koliko dosežejo svoj dobri namen, bo pač najlaglje vsak kadilec sam dognal. Verjetno je, da trenutno pomagajo premagati strast.

V gornji vrsti (od leve proti desni): Francoska vlada je sklenila reformirati kazenski sistem v francoski kazenski koloniji Guayani. Slika kaže skupino jetnikov na poti k delu (glej članke v Žisu, knjiga 9, str. 9, 37, 66 in 94). — Gandhi kot simbol sodobnosti: Na Marijini cerkvi v Londonu so postavili to leseno plastiko indskega voditelja Gandhija. — Predelava Campbellovega dirkalnega avta »Blue Bird«, ki je dobil motor s 2500 ks in s katerim hoče doseči Campbell brzino 300 angleških milj na uro.

Sneg je prehitel gorske prebivalce pri spravljanju sena. — Desno: britanski ministrski predsednik Stanley Baldwin v razgovoru z dijaki v kolegiju za državne vede.

Njeni pogoji

III

Lena Glan je spočetka prestrašena vztrepetala, najrajša bi se bila ustavila, vendar pa je šla naravnost proti njemu. To zaslepujevanje, ki se ji je zdelo vsiljivo, jo je ujezilo. V tuji prisotnosti ta človek ne more obrniti nase splošne pozornosti, zato jo lovi na samem po skritih ulicah.

»Kaj je?« je vprašala hladno in brezbržno.

»Rad bi govoril s teboj.«

»O čem?«

»Sama veš, o čem.«

»Ne, ne vem.«

»No, dobro, povedal ti bom. Pojdiva malce dalje.«

Lena je nehote šla in skomignila z rameni.

»Ti veš, da te ljubim,« je dejal Viktor.

Lena je z glavo napravila kretnjo, kakor da bi hotela reči: O bože moj...

»Ti veš,« je nadaljeval Viktor in šel poleg nje gologlav, s čepico v roki, ter si zdaj pa zdaj počesal lase nazaj, »takisto veš, da sem resen človek in da ne znam flirtati kakor Groholjskij, pri katerem je pa to tudi edino, kar zna.«

»Kaj hočeš, tudi to je dobro znati,« je zlobno dejala Lena.

»In ti temu daješ prednost?«

»Nikomur nisem dolžna odgovarjati, čemu dajem prednost in ti me nimaš pravice o tem vpraševati.«

»Narobe, imam...«

»Ah, glej no... Kdo ti jo je pa dal?«

»Moja resna, globoka ljubezen do tebe.«

»To ne spada med moje pogoje... Vse resno in globoko je preveč despot-sko.«

»Ti bi torej najrajša hotela takole: danes z enim, jutri z drugim,« je dejal Viktor.

»Da, zakaj to mi je bolj všeč, ko pa sedeti s kakim ošabnežem.«

»Ti torej ne iščeš resnosti, marveč le tisto, kar je veselo in zabavno, iščeš ti-stega, ki zna zabavneje govoriti, ki se zna bedasto norčevati.«

»Ne smeš soditi le po tem, kako ti to giedaš. Človek lahko vpriči drugih flir-ta, na samem pa...«

»Kaj na samem?« je tiho vprašal Viktor in pobledelel.

»Nič,« je rezko odgovorila.

»Nisem vedel, da si bila z njim na sa-mem. To je zame novost.«

Lena je hotela povedati, da ni bila nikoli z Groholjskim na samem, le danes, ko sta tekla na hodnik, da se je bil najprej norčeval, potem pa da sta se o marsičem pogovorila in da je prav za prav čisto prijeten, dober fant.

Toda bila je tako razdražena in tako jezna na Viktorja, da tega ni hotela reči. Z neko posebno zlobo ga je hotela ostaviti v veri, da je danes z Groholjskim na hodniku vendarle nekaj imela.

»Vidva se torej nista slučajno skrila na hodnik?« je dejal Viktor in se trpko nasmehnil.

»Da, ne slučajno,« je zlobno odvrnila Lena Glan.

»Niti toliko nisi mogla počakati, da tega ne bi napravila vpričo mene.«

»Spet spočetka,« je dejala Lena Glan, se ustavila in napravila kretnjo, izražajočo brezizhodno dolgočasje. »Saj sem ti kratko in jasno povedala, da te ne potrebujem, da te ne ljubim, da... ne odgovarjaš mojim pogojem.«

»Čemu?« je suho vprašal Viktor in gledal v tla.

Lena je začutila skrajno razdraženost in jezo nasproti temu človeku, ki hoče

pojasnil v stvari, ki jih ni moči pojasniti, začutila je, kako se ji temni pred očmi in pričela je govoriti najbolj žaljive reči.

»Zato, ker mi ne daš svobode, ker zmerom hodiš za menoj, ker si ne morem vpričo tebe dovoliti niti ene svobodne kretnje. Zato, ker si mi kot moški zopern, si razumel...« je končno dejala.

Viktor se je ustavil. Njegovo lice je pričelo počasi bledeti. Stala sta na nabrežju, on z obrazom proti reki, ona s hrbtom.

»Torej je končano?« je tiho vprašal.

»Mar vsega tega še ne razumeš?«

Molče je pogledal deklico in videl v njenih očeh silno sovraštvo do sebe. Tudi v njem se je mahoma tam, kjer je imel srce, nekaj motno obrnilo in mu ko val šinilo v glavo. Gledal je v to sovraštva polno dekletovo lice in najrajši bi s pestjo udaril po njem, udaril z vso močjo. Toda samo v grudi je sunil Leno in pri tem dejal:

»Pa pojdi k vragu!«

Lena je stala prav na kraju nabrežja, omahnila je nazaj, potem pa hotela zbežati od reke proč, toda Viktor je namah začutil, kako mu je nov val hušknil v glavo in srce ter mu zameglil mozeg z eno samo strašno in ostro mislijo.

»Ne, postoj,« je kriknil, ji zastavil pot in jo spet z vso močjo pahnil z nabrežja.

Lena se je prav na kraju brega ujela za njegov rokav.

»Zopern sem ti, praviš?« je vprašal, držeč jo za jopico na prsih.

»Zopern, odvraten!« je dejala Lena vsa iz sebe od sovraštva. Videti je bilo, da bi v jezi najrajša dejala kaj najzlobnejšega, najstrupenejšega.

Z lasmi, razmršenimi od vzplamtele jeze, je bila podobna pijani prostitutki, pa vendar nedostopna in vprav zato odvratna in kakor osovražena.

Ne da bi prav vedel, kaj dela, jo je mahoma pahnil z nabrežja. Ona se je oprijela njegovega rokava in obvisela nad bregom; iz njenih oči je sijal smrtni strah. Viktor pa se je pijan od sovraštva pričel boriti z njenimi rokami in jih odrivati od sebe.

Še en hip in sam je stal na bregu tisto zgodnje jutro, trenutek kasneje pa se je spodaj zaslišal gluh pljusk vode.

Z očmi, izbuljenimi od strahu, je nekaj časa gledal predse, potem tja, se zgrabil z rokami za glavo in stekel proč od brega.

IV

Viktor je s prvim vlakom odpotoval v rodno mesto. To je bila mučna pot. Bal se je stopiti iz vagona in trepetal, kadar je stopil v vagon sprevodnik ali pa je šel skozenj mož v vojaški uniformi z revolverjem za pasom. Sedel je z licem proti oknu, kakor da gleda ven, v resnici pa zato, da ne bi bilo videti njegovega lica in da ga ne bi prijeli.

Za minuto mu je šinilo v glavo: kaj, če ga primejo? Njegovo življenje je itak končano: on je sam, s svojimi rokami, utopil ljubljeno bitje. Česa naj se še boji? Čemu mu bo še življenje?

In vendar se je bal...

Trije tedni, ki jih je bil prebil doma, so bili ena sama muka. Sestra in mati sta ga previdno spraševali, kaj je z njim. Moral jima je dopovedovati in se delati, kakor da ni nič posebnega. Toda često je ujel njune pozorno skrbne poglede, s katerimi sta ga skrivaj merili. In ti pogledi so ga spravljali v obup.

In kadar je mati, postarna ženica v črni ruti, prišla iz cerkve ter ga, sedečega v mali izbiči za pisalno mizo, molče in s pridušenim vzdihom poljubila, se je Viktor zmerom napravil, kakor da se uči, sam pri sebi pa je nejevoljno premišljeval o tem, kako mati prav nič ne slutiti, da poljublja morilca.

Vsako jutro je z drhtečimi rokami listal časnike in naglo ter kradoma s pogledom preletaval stolpce. Bal se je, uveriti se, da se je to v resnici zgodilo.

Nekoč pa je odprl časnik in začutil, kako so mu vstali lasje... Prečital je vest, da so v Moskvi—reki našli razpa-

dajoče žensko truplo z razbito lobanjo. Razpada j o č e truplo... To je zdaj tisto, kar je bila nekda j o n a. Komaj pred enim mesecem. To je zdaj tisto, kar je tako blazno ljubil in kar še zdaj blazno ljubi, čeprav je ni več. Ona — razpadajoče truplo. Kaj torej ljubi? Čemu se mu temni pred očmi, kadar si predstavlja sliko tistega, kar je imela na hodniku z Groholjskim, katerega je morda iz sovraštv a do n j e g a objemala tik za vrati.

Ure in ure je sedel in gledal v eno točko, kakor da bi skušal razumeti nekaj nerazumljivega, nenavadnega, na kar se nikakor ni mogel navaditi. In sicer, da je ona zdaj — razpadajoče truplo.

Življenje je postalo nemogoče. Včasih je hodil na trato, se ustavil, napol blazno gledal predse, do bolečine lomil roke in na glas govoril:

»Ljubim te... Toda tebe ni več. Razpadajoče truplo... O, če bi mogel vrniti tisti poslednji trenutek. Pustil bi ti popolno svobodo, nikoli ne bi čutila nikake vezi. Bil bi tvoj najzvestjši prijatelj, vse bi prevzel nase in vse bi razumel.«

»Mili moj! Kaj imaš tu?...« je nekoč vzkliknila mati.

Viktor se je pogledal v zrcalo in videl nad čelom siv pramen las.

Od tega dne dalje mu je bilo še težje, zakaj mati in sestra sta čutili, da skriva pred njima neko tajno.

Tako se ni moglo nadaljevati. Začutil je, da njegovo življenje nima nobenega smisla več. Če n j e ni več in če je od-

šla s sovraštvom do n j e g a, — ali se mar še more brigati za mesto, za služke. To je nemogoče.

Kaj je ljubezen? V čem je njena tajna? Če bi bil najboljši človek na svetu, če bi jo bil molil, ona bi ga bila vendarle s studom odpahnila od sebe. Hkratu pa lahko ženska ljubi znanega lopova, celo morilca: V čem je vendar prekleta tajna ljubezni? In čemu je on vzljubil njo, ki mu ne bi bila mogla dati ničesar mimo trpljenja, muke ljubosumnosti, razžaljenega samoljubja. Čemu? On, bodoči zdravnik, on ve, da ni nobenih nadnaravnih sil. Kaj pa je torej ta sila? Človekova moralna svojstva niso važna, fizična svojstva še manj. Kaj je tu končnovažno?

In če bi bil sprejel vse pogoje, ki jih je bila stavila moškemu, ko je bila živa — vse eno bi bilo to in ne bi mu moglo dati njene ljubezni.

Viktor je čutil, da ne more še dalje živeti v prejšnjem položaju. Odpotovati mora, pogledati tisto mesto, kjer je bil poslednjikrat videl njeno lice, spačeno od strahu, kjer je trgal njene roke od svojega rokava, potem pa vzeti majhen prašek...

Prišel je v Moskvo in s postaje odšel naravnost na tisti kraj.

Mesto se je pogrezalo v večerno tišino in živelo svoje običajno življenje, kakor neodvisno od tega, kar se je bilo zgodilo, kakor da se vobče ne bi bilo nič zgodilo. Ob Moskvi — reki so s podvihanimi hlačami stali ribiči s trnki, perice so stiskale krila med kolena in po kamnih izplakovale perilo. Nekje v bližnji cerkvi so zvonili k vsenočni molitvi. In rečna gladina je bila po večerno mirna. Viktor je stopil k reki in srce mu je bilo z redkimi, težkimi utripi.

Evo, to je tisti kraj... Nizka ograja. Ustavil se je, pogledal nizdol. Pred očmi se mu je stemnilo, zabolelo ga je in zeleni krogi so se zavrteli pred njim.

Nič ni pomniti, koliko časa je stal. Še enkrat je pogledal nizdol v vodo in pokušil najti tisti kamen, ob katerem si je bila razbila glavo. Toda spodaj je bila mirna globina in kamnov ni bilo.

O, ko bi mogel vrniti tisti trenutek...

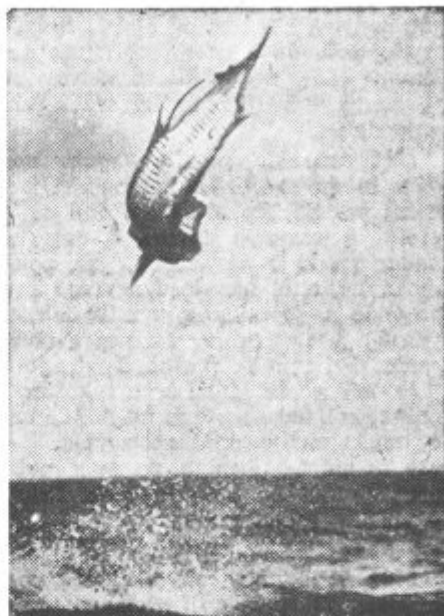
Viktor se je namah nehote obrnil in ugledal v mimo vozečem tramvaju lice žive Lane Glan. (Dalje)

Lahka atletika v živalskem svetu

V splošnem je živalim življenje močno resna zadeva in nima jo niti smisla niti razumevanja za telesne vaje, ki bi ne imele praktičnega namena. Pri živalih višje razvojne stopnje sicer nahajamo često nagon k igri, vendar pri natančnem opazovanju spoznamo, da tu ne gre za igro samo na sebi, marveč je v nji skrit namen. Igrivo lovljenje mladčev med seboj ali s staro je samo priprava za kasnejše življenje. Pri lovljenju in borbi se naraščaj uči, kako bo moral loviti in premagati plen, pri skrivanju pa, kako se bo skrivil svojemu zasledovalcu. Ako odštejemo posamezne izjeme, se igrajo odrasle živali samo v ujetništvu, kjer ne morejo drugače izčrpati odvišne energije. V svobodi se živali igrajo samo v dobi ljubezni. Igro in sport brez neposrednega praktičnega pomena pozna tedaj samo človek.

Živali skačejo ali teko za svoje življenje ali pa da zagrabijo plen. Zato so izraziti profesionalisti. Eden najboljših skakalcev svoje teže je konj. Pri skoku na daljavo brez zaleta doseže 11 metrov in s tem zasenči vse skakalce na olimpijadi. Konj tudi prekaša kenguruja, ki je kot skakalec na najboljšem glasu. Seveda je konj pri tem toliko na boljšem, ker skače po štirih nogah,

Tarpon, riba, ki doseže pri skoku v višino često do 6 m, čeprav je pogosto do 2 centa težka.

človek in kenguruj pa le po dveh. Glede vztrajnosti pa kenguruj potolče konja. Konj mora po vsakem skoku dobiti ravnotežje in zalet za prihodnji skok. Kenguruj pa skače vselej kakor na jeklenih vzmeteh, brez zaleta in doseže pri vsakem skoku svojih 9 metrov, ne da bi kaj izgubil na hitrosti. V Avstraliji včasih prirejajo dirke, v katerih se kosata konj in kenguruj in slednji je vedno zmagovalec.

Svetovni rekord v skoku na višino v razredu težke teže je pridržan povodni živali potvalu. Ta velikan, ki doseže često do 100 ton telesne teže se lahko z enim skokom požene iz vode. Ti skoki seveda ne morejo škoditi niti kot skoki na daljavo niti kot skoki na višino, vendar pa so nekaj imponantnega. Zastopniki istega razreda na kopnem, sloni in povodni konji, se niti ne spuščajo v slične poskuse.

V skoku na daljavo pač nobena žival ni kos letočemu psu. Brez zaleta namreč napravi do 60 metrov. Vendar to ne more veljati kot skok, ker se spušča leteči pes redno z visokih dreves in pri tem razprostire kožico, ki jo ima med nogami, da je gibanje prej drčalni polet

Psi so priznani dobri skakalci in tekači. Slika kaže psa, po imenu »Luke«, pri skoku preko 6 čevljev visoke ograje. Kakor se vidi, bi bila ograja lahko še višja,

nego skok. Ako bi slično gibanje smatrali za skok, potem bi šlo prvenstvo vsekako letječim ribicam, ki se poganjajo iz morja in premerijo po zraku pot 150 metrov. Pri tem pa bi bilo treba šele dognati, da-li rabijo te ribice svoje plavuti samo kot sredstvo za ravnotežje, ali pa si ž njimi tudi v zraku pomagajo dalje.

Med skakalce posebne vrste spada sipa, ki pri svojih skokih uporablja raketni princip. Po morskem dnu se pregiblje s svojimi številnimi ovijačami, kadar pa je v nevarnosti, pa pospeši gibanje s tem, da vsesava večjo količino vode in jo brizgne ven. To izbrizgavanje ji da veliko hitrost v obratni smeri. Pri tem se posluži še druge zvižaje, ker z izbrizgano črno tekočino napravi okoli sebe umetno meglo, da se na ta način skrije pred zalezovalci. Ako vse to nič ne pomaga, pa se z močnim brizgom požene prav iz vode. Pri tem ji služi posebna plavut kot stabilizator v zraku.

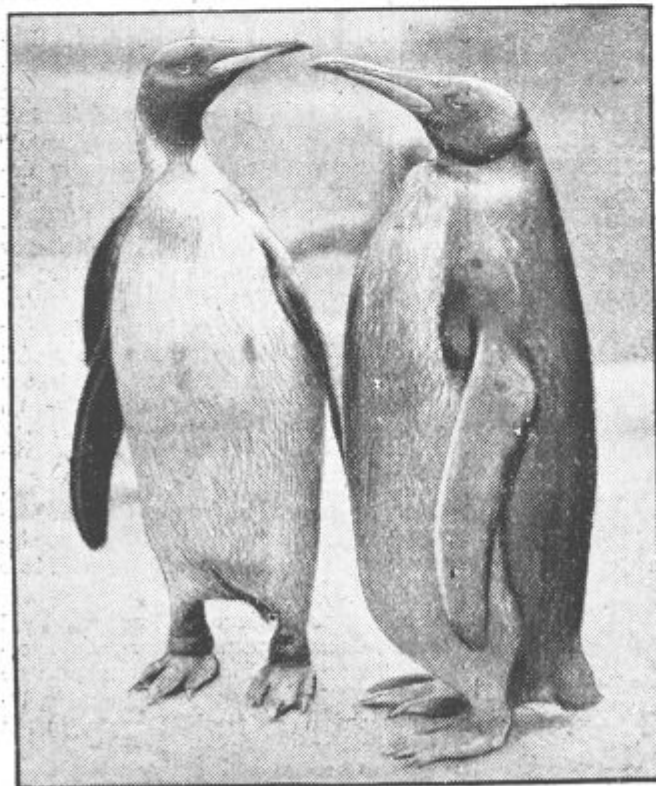
Med ribami sta vrla skakalca postrv in losos. Zlasti slednji premaga vse slapove v strugi s skokom. Kakor da je izprožen, se požene preko 3 m visokih

Pri skoku na daljavo malokateri živali lahko prekosijo veverico, ki brez zaleta skoči do 60 m daleč

jezov. Njega pa prekaša tarpon iz vrste slanikov, ki pri svoji znatni teži — do 150 kg — skače do 6 m visoko. Zelo nepričakovano je tudi dejstvo, da imajo tudi nekatere školjke precej zmislja za skok. Ujete rožnate školjke se poženejo s svojo elastično nogo s krova. Jakobova školjka pa se z močnim sunkom zapre in se s tem premakne z mesta. Tudi polži večkrat presenetijo svoje sledovalce s skokom na sosednji list.

Nekatere živali, ki so izvrstni skakalci, bi pri oceni skoka ne dosegle prizna-

Tolščak, komik med pticami, se za zabavo rad vozi na ledni plošči

nja, ker jim ni nič do tega, kako pridejo na zemljo. Zajec pri skoku ne pade zmerom na noge. Ako teče po bregu navzdol, se često prekopicne, ker ima prekratke in preslabe prednje noge. Tudi notorično dobri skakalci, kakor so n. pr. kobilice, ne padejo vedno na noge. Ker pa so zelo lahke, jim to nikakor ne škoduje.

Velika natančnost pa je v tem pogledu potrebna kozorogom in divjim kozam. Te skačejo navadno brez zaleta in prilete na prostorček, ki ima komaj prostora za njihove štiri noge. Divje koze imajo izrazit in izvrstno razvit čut za ravnotežje in imajo svoje telo čudovito v oblasti. Z eleganco se poženo preko prepada in prilete z največjo točnostjo na skalnat pomolček, ki jim služi za naslednji skok. Par centimetrov zraven bi pomenilo neizogibno smrt.

Med najboljše skakalce spadajo tudi mačke, dasi imajo razmeroma kratke noge, kar jim ne služi v prid pri skakanju. Razen mišic v nogah pa imajo mačke še posebno zmet v hrbtnih mišicah, da pri skoku točno padejo na noge. Mačke pa so za čudo varčne pri izvajanju svoje skakalne umetnosti. Veči del leže na preži in skušajo doseči plen z dobro premerjenim skokom. Ako lev zgreši drvečo zebro, poskusi še dvakrat, potem pa odneha.

Spretni skakalci so tudi žabe. Najboljša je ameriška volovska žaba, ki brez zaleta skoči poldrugi meter v višino in po tri metre na daljavo. Tudi gaščerice, kratkonogi, toda urni tekači, se poslužijo skoka, ako njihov jeziček ne doseže plena. Pri takih prilikah lahko napravijo prav lepe skoke.

Kakor rečeno, živali teh umetnij ne delajo brez praktičnega namena. Največji uspeh dosežejo, kadar jih prisili k skoku ali teku glad, nevarnost ali nagon parjenja. Vendar je tudi nekaj živali, ki delajo telesne vaje za zabavo. Opazovali so n. pr. vidro, ki se je spuščala po ilovnatem bregu v vodo. Ure in ure se je tako drsala s podvitimi nogami po ilovnati strmini in zopet plezala po njej na vrh. Brehm pripoveduje, da tudi divje koze, kadar mislijo, da jih nihče ne opazuje, goje nekak zimski sport. Poiščejo si strmo zasneženo reber in se v počepu drsajo po nji. Ko pripolze v dolino, zopet po bliskovo divjajo kvišku, da ponove prijetno igro.

Čuden sport goje tolščaki, ki so tudi sicer nekoliko muhaste in zelo šegave

živali. Prirodoslovec Levick jih je opazoval, kako so sedeli na ledni plošči in se dali gnati od morskih tokov. Ko jih je voda prinesla dovolj daleč, so splavali nazaj in si poiskali novo ploščo za novo vožnjo. To vse pa samo za zabavo brez vsakega praktičnega smisla.

V splošnem pa živali bržko odrastejo niso dovzetne za šalo in igro, preveč so stvarne, da bi svojo energijo zapravljale po nepotrebnem.

Pokopališče slonov v Palermu

V siciliskem mestu Palermu so po golem naključju naleteli na izredno predzgodovinsko zanimivost. Pri kopanju novega prekopa Passo di Rigano so delavci odkrili precejšnjo množino slonovih okel, okostja, lobanj, reber in hrbtnih vreten. Doslej so ugotovili dele dvanajstih slonov, kojih okostja so ležala varno shranjena med dve plasti apnenca in so se ohranila v najlepšem stanju. Ti sloni so bili orjaki še v primeri z današnjimi. Profesor Fabiani s palermske univerze, ki je znan kot veččak na polju predzgodovinskega živalstva, je izračunal starost najdenih kosti na približno 30.000 let. Ogromne živali so tedaj živele na Siciliji že v časih, ko ni bilo človeka, niti tigra, niti leva, današnjih slonovih sodobnikov...

RUSKA KMETICA piše

Lekarništvo in njegova konkurenca

Lekarništvo, kakršno je danes v civiliziranih deželah, je znanost, združena s civilizirano trgovino. Zahteva dolg študij, dobo praktičiranja in da dosežeš pravico za izvrševanje lekarništva, moraš državi nuditi resna jamstva. Zavoljo svojega privilegiranega položaja, ima lekarnar včasih dober zaslužek, a bolj redko, nego si splošno mislimo. Boriti se mora proti šarlatanom in prodajalcem mazaških sredstev, boriti se mora proti konkurenci, ki si skuša osvojiti njegove zakonite pravice. Po velikem napredku kemične industrije se mora boriti razen tega za ustanovitve in vzdrževanje strogo določene meje med pravim lekarništvom in drogerijsko stroko. To mejo je težko določiti, kajti mnogo proizvajalcev, ki jih izkorišča lekarniška stroka, uporabljajo tudi industrija in tako jih ni mogoče nadzirati. Lekarnarjev privilegij je ta, da prodaja lečila in zdravila po zdravniških navodilih; toda dandanes je legijon specialnih zdravil in lečil, sama zase tvorijo celo farmakopejo, h kateri se zateka bolnik, ne da bi vpraševal zdravnika, ali ki jih zdravnik sam zapisuje.

Zeliščarstvo

Med najhujšimi tekmeči lekarništva pa je zeliščarstvo. Nemogoče je komurkoli prepovedati nabiranje trav in zeli v zdravilne namene; bolniki sami se lahko vda- jajo temu opravilu in nihče ne more človeku zabraniti, da bi ne hranil pecljev črešenj, ki jih je pojedel, ali pa cvetov s svoje lipe, mete ali kopra iz svojega vrta.

Lekarništvo samo je bilo cela stoletja nekakšno zeliščarstvo in je upoštevalo samo še določene produkte, ki jim je praznoverje pripisovalo te ali one čarovne moči. Šele 1240. je v Evropi nastalo lekarništvo, ki se je ločilo od zeliščarstva. Tega leta je cesar Friderik II. Hohenštoufavec s posebnim odlokom ustvaril lekarniški stan in ga ločil od zdravniškega. Prej je bil zdravnik sam svoj lekarnar kakor še danes med misijonarji in v nekih kolonijah. Lekarniški in drogistovski stan pa se še dolgo nista razločevala drug od drugega. To se je zgodilo šele pred kakšnim poldrugim stoletjem, a še danes težko drogerija za tem, da bi odpravila privilegije lekarništva. Vendar si to teh privilegijev ne da vzeti in si jih je ubranilo mogoče najbolj z izumitvijo neštovinskih zdravilnih sredstev.

Kemija in zel

Razvoj kemije, ki se ji je posrečilo izločiti aktivne prvine rastlin, je težko udaril zeliščarstvo, a vendar ga ni ubil. Počasi smo pričeli razumevati, da zdravilni čajji in obliži niso izgubili svoje pravice do življenja. Iz vzrokov, ki so nam deloma ostali skriti, je učinek kakšnega po-

hljka čestokrat v terapevtičnem smislu večji nego učinek čistega alkaloida, ki mu je vendar glavni delovatelj. Priznati moramo, da je na lekkih starih žemcih vendar nekaj stvarnega. Znanost je v ostalem v večini primerov dognala vzrok za učinkovitost lečilnih čajev; toda njih empirična raba sega v splošnem v starodavne čase in občudovati moramo opazovalni dar primitivnih ljudstev, ki so že tako zgodaj, s samo izkušnjo, spoznali dobrodejne lastnosti tako velikega števila rastlinskih proizvodov in nekaterih rudniških snovi. Glavna zeliščna lečila, ki jih uporabljamo danes, je uporabljal že pamtivec in so jih odkrili ljudje, ki so stali še na zelo primitivni stopnji razvoja.

Kitajsko rastlinsko drogo, ki se imenuje ma huang, poznajo na Kitajskem n. pr. že najmanj šest tisoč let in so jo še pred našo dobo uporabljali, da je nadomestovala celo denar. Mandarin Sen Nang je izdal 3217. pred našim štetjem knjigo „Pen Lao Lin“ (Lastnosti rastlin), v katerih opisuje 360 vrst rastlin in razlaga njih lastnosti. Omenja tudi ma huang in daje navodila za njegovo gojenje in pripravljajanje. Ob začetku našega stoletja je japonski učenjak Nagai pridobil iz ma huanga efedrin, njegovo glavno učinkujočo snov. Farmakopeja danes splošno uporablja efedrin v primerih srčne oslabelosti, naduhe i. t. d. Zdravniki ga dajejo pacientom v obliki injekcij ali pa kapljic v čaši čaja. Zelodec ga namreč dobro prenese, kar ne velja za adrenalin, ki mu je po svojstvih podoben. Efedrin pridobivajo tudi iz neke popolnoma drugačne rastline, ki rase v Abesiniji, kjer jo zaradi njenih dražilnih lastnosti zelo cenijo.

Rastline in njih svojstva

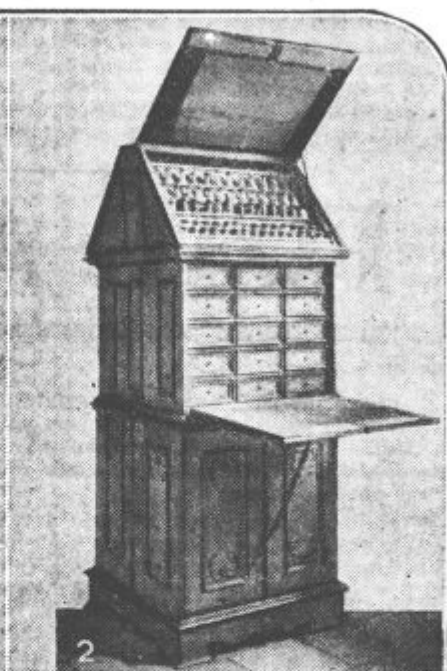
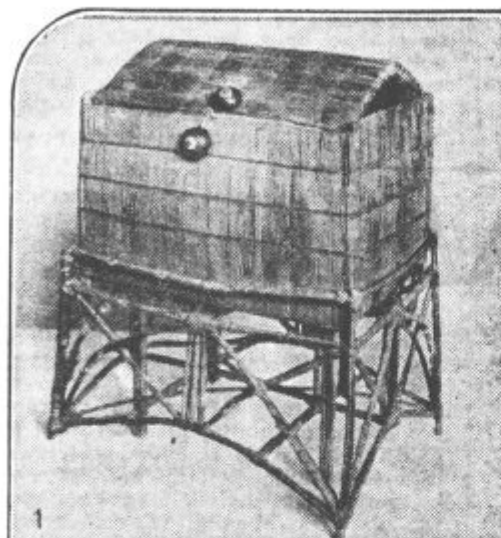
Bolezni so nekoč poznali le po njihovih znakih: po mrzlici, lokalnih in splošnih bolečinah, bijuvanju i. t. d. Uporaba rastlinskih lekov se je omejevala torej na to, da je odpravljala te znake, v čemer je videl bolnik dokaz, da je bolezen izginila. V tem se je seveda često motil. Od kar je zdravniška veda bolj spoznala prave vzroke bolezni, jih pobija neodvisno od njih znakov. Važnost polaga bolj v odpravo zla nego v lajšanje bolečin. Razumljivo je, da gleda bolnik na to z drugačnim očesom. In tu je raba rastlinskih lekov ohranila svojo vrednost celo mimo globljega zdravljenja, ki se nanaša na korenine zla.

Že v starem veku je človek spoznal učinek piperacej na osečeje. Te izvirajo iz sečevoda in mehurja. Ta učinek imajo n. pr. listi perujskega matika, korenine kavakave, ki jih pobirajo na otokih južnega morja, in kubebe, ki raste na Javi. Vse te droge so diuretike in delajo sečne poti neobčutljive, kar je za bolnika velika

prednost. Vredno jih je torej uporabljati, celo če vemo, da ne prinašajo pravega zdravja, seveda poleg drugih, bolj učinkovitih pripomočkov.

Anestetijske lastnosti krompirnic so poznali že v vsem starem veku. Skoraj vse

vr: kofein ali teobromin. Še zanimivejše je to, da zahtevajo vsaka svoj način pripravljanja: čaj in kakao zahtevata neko vrsto fermentacije, kavo in guarano moramo pražiti, maté morajo sušiti pred ognjem i. t. d.

1. Domača lekarna iz dobe faraonov (bila je last kraljice Mentuhotep okrog 2000. pred našim štetjem). 2. Vojna lekarna frankovskih čet iz časa dunajske oblege (1683.). 3. Domača lekarna iz konca 17. stol. 4. Inventar srednjeveškega lekarnarja.

rastline iz te družine vsebujejo skrajno učinkovite alkaloidne in so jih uporabljali že davno za lajšanje bolečin in zlasti kot pripravo za kirurške posežke. Izumitev narikoze jih je začasno dala ob stran, a odkritje skopolamina jih je spravilo spet v čast.

Poleg pravih lečil je človeštvo vedno uporabljalo različne rastline za izdelovanje dražilnih in mamilnih pijač. Zanimivo je, da vsebujejo vse te rastline, pa naj živirajo od koder koli, isti učinkoviti snovi.

Strokovnjaki in sleparji!

Poleg splošno uporabljenih lekov, so bili vedno skrivnostni leki, ki jih je poznalo le omejeno število ljudi in ki so svojim izumiteljem donasali velik dobiček. Talbor, zdravnik Ludovika XIV., si je pridobil ogromen sloves s svojim lekom zoper mrzlico. Po njegovi smrti so šele doznali, da so šli ti uspehi; na rovaš kvinkvine, ki vsebuje kamin in ki je po neznani poti zvedel za nje učinkovitost. Toda takšnih zdravnikov s skrivnostnimi lečili

lastnega izuma je bilo v vseh časih veliko število. Seveda pa so poleg teh resnih praktikov tudi v vseh časih igrali veliko vlogo nešteti šarlatani, ki so obljubljali čudeže, a so prakticirali z drogami brez vsake vrednosti. Ti sleparji so znali izkoristiti ljudsko praznoverje in to pred vsem v primeru znamenitega tolstega korena (mandragore). Znano je, da imajo korenine te rastline včasih bizarne oblike, ki posnemajo tudi obliko človeškega telesa. Ta sličnost pa je seveda večinoma zelo

dvojnoljiva in je treba zanjo precej domišljije. Rastlina je v ostalem zelo redka. Vsebuje alkaloid, ki lahko povzroči anestezijsko in to je dalo poleg drugega morda povod, da so ji ljudje začeli pripisovati čudežne lastnosti. Toda šarlatani so se malo brigali za to, da bi hodili brskati za to rastlino. Stvar se jim je videla veliko bolj preprosta, da so izrezavali umetne mandragore iz pese. Tako so jim dajali lahko obliko, ki je še bolj sličila človeškim bitjem.

FOTO AMATER

Delovni načrt za šolske fotografske tečaje

Z organiziranjem šolskih fotografskih skupin bi po mojem lahko pričeli že v nižjih razredih osnovnih šol, nekako od 3. razreda dalje. Pri tem bi se jaz ravnal približno po tem načrtu:

V tečaju za najmlajše bi se vzdržal vsakega teoretiziranja o fotografskih zadevah in bi uvajal otroke samo praktično, bolj igraje v osnovne skrivnosti, n. pr.: kako se zgradi preprosta kamera na luknjo, kako se z njo opazuje in snema motiv, kako se plošča razvije in izdela v temnici, kako se kopira na papirje za dnevno in za umetno luč, kako se eventualno ojači in oslabi in kako se končno poveča, pozitiv pa otemni in montira. Važno bi polagal že tu v začetku na tako zvano »čisto delo«, pred vsem pa na to, da bi se deca na izletih v naravo učila opazovati njene lepote in posebnosti. (Čim več fotografskih izletov bi gojil tudi v višjih tečajih.) Uvedel bi pa že v prvem tečaju skupna posvetovanja in pretresanje dobljenih fotografskih rezultatov. Sploh bi vzgajal otroke k samostojnemu gledanju in samostojnemu delu. Z majhnimi priložnostnimi nagradami, pri čemer bi razsojala vsa skupina, bi podžigal vnemo in tekmovalne instinkte.

Na drugi stopnji bi brez hudega teoretiziranja in rajši praktično navajal tečajnike k razumevanju razlik in podrobnosti. Pokazal bi jim razlike in podrobnosti v konstrukciji kamer, specifično postopanje pri snemanju raznih motivov (tudi nočnih in pri umetni luči), razliko v rezultatih na raznem negativnem (tudi panhromatskem) in pozitivnem materialu, fotografiranje z različnimi zaslonkami in časi, z rumenico in brez nje uporabo različnih razvijalcev itd. Učil bi jih konstruiranja različnih fotografskih potrebščin in sestavljanja vsakovrstnih raztopin. Na poskusih z različnimi izrezi in primerno montažo, z retušami na negativu in pozitivu, z rabo mehkoriscev l. dr. bi jih uvajal v procedure, ki stopnjujejo končni efekt. Ob koncu tečaja bi

skupina priredila majhno razstavo.

Na tretji stopnji bi na praktičnih podlagah prejšnje stopnje prešel na teoretična razmotrivanja o vsakovrstnih fotografskih pojavih in procesih, eventualno v zvezi z zgodovino fotografije; predaval bi o fotografiji z estetskega in uporabnostnega stališča (fotografija v službi znanosti, tehnike, vsakdanjega življenja, tujkega prometa); praktično bi prešel k proceduram tako zvanih plemenitih tiskov in reprodukcijских načinov; kolikor bi sredstva dopuščala, bi se dotaknil tudi barvne in kinematografske fotografije; postavil bi tečaj v službo šolskih potreb; zaključil bi ga z razstavo v večjem slogu, n. pr. s sodelovanjem na razstavi podobnih skupin z drugih šol, s katerimi bi že prej gojil tesnejše stike.

Vse to je seveda le na grobo in nekoliko idealizirano podan načrt o fotografiji kot šolskem predmetu. Praksa in krajevne razmere določajo pravi obseg tega predmeta v ostalem šolskem življenju. Ne dvomim pa, da bi že prvi poskus za njegovo izvršitev v večjem stilu pokazal presenetljive uspehe, morda še večje, nego si jih zamišljam jaz. To je odvisno od učitelja. V njegovih rokah je polovica bodoče usode našega rodu in v mnogočem jo lahko določi tako, da bo čim lepša in vzornejša. Mene bo samo veselilo, če bodo te besede padle na rodovitna tla in če mi bo dano zadoščenje, da me v doglednem času povabijo na prvo fotografsko razstavo najmlajšega fotoamaterskega pokolenja, ki dozoreva danes brez vednosti in pomoči pod vodstvom naših učiteljev.

K. Kocjančič

Popravi: Dolžina kamere brez leče za format 6,5×9 cm, o kateri govori članek v prejšnji številki, znaša 10 cm in ne 15 cm, kakor je »popravila« nagajivost tiskarskega škrata!

TRIMINUTE POTOVANJA

St. Albans.

St. Albans, mesto katedral v Hertfordshire leži skoraj v neposredni bližini Londona, pa je vendar le deležno prav malo obiskovalcev iz osem milijonskega Babilona, še manj pa od drugod. Samo starinoslovci, poklicni in amatersko moški in ženske radi češče pohajajo tjakaj, kjer krije zemlja in staro zidovje bogate zaklade zgodovine. Kadar ni teh, je mesto kakor izumrlo, zaspano v prav angleško idiličnem miru. V starih časih pa je bil St. Albans — nekdanji Verulamium — zelo važno oporišče cesarskih vojsk, ki so zasedle Anglijo.

Če se sprehajaš po tihih mestnih ulicah in se zanese v okolico na žametno zelene travnike, ki obdajajo mesto, si kar težko predstavljaš, da se je tod razprostiralo pred 1800 leti velik in cvetoče rimsko mesto. Bilo je več kot samo začasno naselje nenehoma se premikajočih Rimljanov, zakaj izkopavanja so spravila na dan nekatere velike hiše in vile, katerim se pozna najizbranejši rimski luksuz, ki je moral vzbujati med primitivnim domačim prebivalstvom nepopisen ugled in spoštovanje.

Današnji St. Albans nima razen lične katedrale in škofovske palače ničesar pomembnejšega, dasi so zvezani z njim nekateri svetli spomini lokalne angleške zgodovine. 1455. in 1461. je bilo prizorišče obeh odločilnih bitk med »rožama« in kraljica Elizabeta je često bivala tu, kadar so se prirejali veliki lovi. Še zdaj ljudje radi razkazujejo hiše, ki so ob takih prilikah jemala rdečelaso kraljico pod streho.

St. Albans napravlja vtisk, kakor da je prespal lepo število stoletij, da bo bolj pripravljen na slavnostno vstajenje, ki se mu zdaj pripravlja na lavorikah davno minule dobe. Čudovite izkopine iz mestne okoli-

ce prihajajo proučevat najslavnejši arheologi iz vseh delov sveta. Še na človeka, ki se nič ne razume na take vede, napravijo vse te lepe starine in umetnine globok vtisk in ustvarijo vizije iz davne zgodovine. Prav pred kratkim so na nekem travniku v neposredni bližini mesta odkopali krasno vilo, ki je videti, da bo precej velika, ko bo popolnoma iz zemlje. Zdaj so že odkopali večji del kuhinje, v kateri se je našlo še izvrstno ohranjeno posodje in oprema. Vmes so prav lepe čaše in skleda, nekatere še celo s tovarniško znamko in kosi brušenega stekla. Poleg so našli cele kupe kosti volov, ovac, koz, domačih in divjih zajcev in rib ter pokrovice vsakovrstnih školjk, kar kaže, da Rimljani tudi v tujini niso opustili dobrega življenja.

V neki 10 m dolgi in 6 m široki sobani so odkrili cela izvrstno ohranjena mozaična tla. Razdeljena so bila na 16 strogo geometrično razdeljenih polj s pičel kvadratni meter velikimi ploskvami. Pod podom so odkopali nekakšen kurilni prostor, zgrajen v ploskih obokih na stebrih. Našli so se tudi kurilni kanali, po katerih je krožil vroči zrak med stenami iz votle opeke. Ta kurjava je morala biti za tisti čas tehniška mojstrovina prve vrste. Kurjeni prostor je imel po stenah lepe slikarije z motivi zelenja, cvetja in žitnega klasja.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Za jubilejno leto Zedinjenih držav

Prijateljstvo, ki ga je Poljska dve sto let gojila do Zedinjenih držav, je prišlo do izraza v eni izmed znamk, ki jih je izdala poljska poštna uprava za jubilejno leto Zedinjenih držav. Znamka ima v sredi slike

Washingtonovo, na levi je general Tadej Kosciuszko, na desni pa Kazimir Pulaski, ki sta se oba hrabro bila za svobodo v ameriški revoluciji.

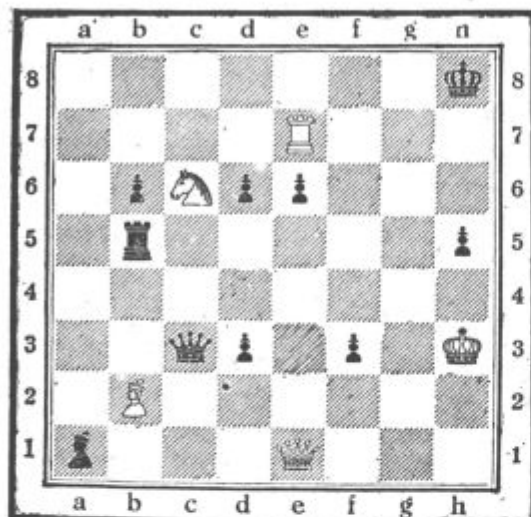
Amerika se je spomnila zaslug Pulaskega za Zedinjene države že 1929, o priliki 150. obletnice smrti idealnega borca. Izdala je znamko za dva centa, na kateri sta bili upodobljeni zastavi obeh držav. Te znamke so bile nekako leto dni v prometu v raznih mestih Zedinjenih držav.

SAHA

Problem 29

B. Kadera

Prva nagrada šahovskega kluba »Fiala«
v Taboru (ČSR).

Mat v 3 potezah

Rešitev problema 27

1. Tc7—c8, De7, 2. Te8! Dh4, (2... Dc5,
3. Sd6+, Kg5, 4. Se4+), 3. Sd+, Kg5,
4. Th 8! De1, 5. Se4+, Kf5, 6. Th1, D×h1,
7. Sg3+ in dobi. Stvar ni nova, toda izved-
ba spada med najboljša mojstrska dela.

Rešitev problema 28

1. Lc1, Tf2+, 2. Kg3, Tf1, 3. Lf4+!,
T×f4, 4. Ld3! in črni stolp je ujet.

ANEKDOTE

Angleški učenjak Johnson se je sprl z učenim tovarišem iz Grške zaradi odlik angleškega in grškega naroda.

— Helada! — je dejal Grk. Vsi slavni učenjaki izvirajo iz Helade!

— Zato pa, je odvrnil Johnson, zdaj ni nikogar več tam!

Anita Loos, znana ameriška pisateljica, je bila z nekim kritikom v razgovoru o ameriški ženski

— Povprečna Američanka, tako je izjavil kritik, skoraj nima nobenih kvalitete.

— Vsaka ima vsaj po dve kvalitete, je ugovarjala pisateljica. Prvič lepoto in drugič neumnost.

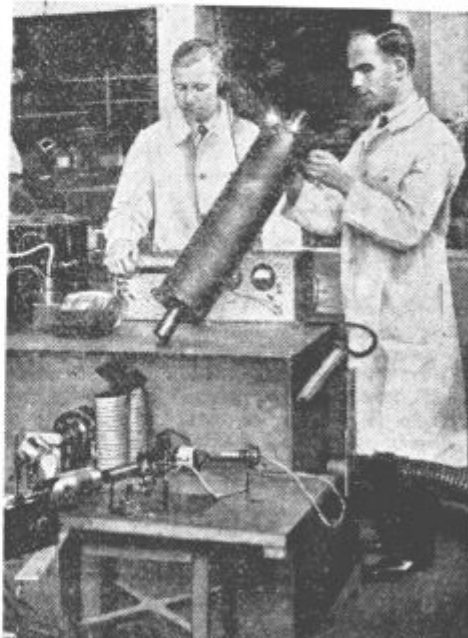
— Neumnost pa res ni kvaliteta, je protestiral kritik.

— Pa vendar! Poglejte, stari prijatelj, lepote je treba Američankam, da jih moški ljubijo. Neumnost pa potrebujejo zato, da morejo moške ljubiti.

AKO SE NE VES

Vpliv razsvetljave na drevored

Povsod se opaža, da je poletna doba vegetacije drevja po velikih mestih znatno krajša kakor pa na deželi. Ko je drevje izven strnjenih blokov poslopij še popolnoma zeleno, se mestni drevoredi že osipljejo. J. Feher je prišel po dolgotrajnem opazovanju do zaključka, da je prezgodno osutje dreves, zlasti kostanjev, pri katerih se najočitneje kaže, simptom znatnega skrajšanja vseh razvojnih faz drevesnega listja. Vzrok je po njegovi sodbi v veliki meri ulična razsvetljava, ki pokaže svoj kvarni vpliv tudi v primeru, da se skrbno preprečijo vsi ostali neugodni pogoji velemestnega okolja. Pokazalo se je namreč, da noč in dan trajajoča svetloba pospeši odganjanje drevja spomladi, da se listje poprej razvije, drevje poprej vzcvete in zelenje zaradi tega tudi bolj zgodaj propade. Neredko se zgodi, da kostanji, ki so se že poleti osuli, na jesen iznova poženejo cvetje.

BOJ PROTI ROPOTU. Inženjerja dr. Kaufmann (desno) in dr. Schmidt (levo) sta konstruirala nove vrste dušilca ropota, ki deluje na osnovi akustičnih filtrov in popolnoma zadržuje pokanje izpuha pri avtomobilih in motorjih. Učinek stroja se pri tem niti za spoznanje ne zmanjša. Novi »neropotaj« se da z malenkostnimi stroški montirati na vsako motorno vozilo.

va uslužnost proti tujcem, ki so sredi drugega naroda zapuščeni, neokretni in stalno pod nadzorstvom. Viteško in plemenito je, če jim privoščimo dobro besedo.

Končno se lahko neozdravljivi plašljivi tolažijo z mislijo, da se prav med njimi najdejo najdragocenejši ljudje. Že imena Stendhal, Byron, Napoleon in druga jam-

čijo za to. Napoleona so n. pr. že v zgodnji mladosti dražile deklice z zbadljivko »maček v škornjih«. Sicer pa je razumljivo, da se iz bojzljivosti vodi želja, da bi človek dosegel velike uspehe, s katerimi bi lahko za zmerom skril svojo skromnost in plašljivost. Bojazljivec trpi, se bori in napreduje! (Po A. Maurois)

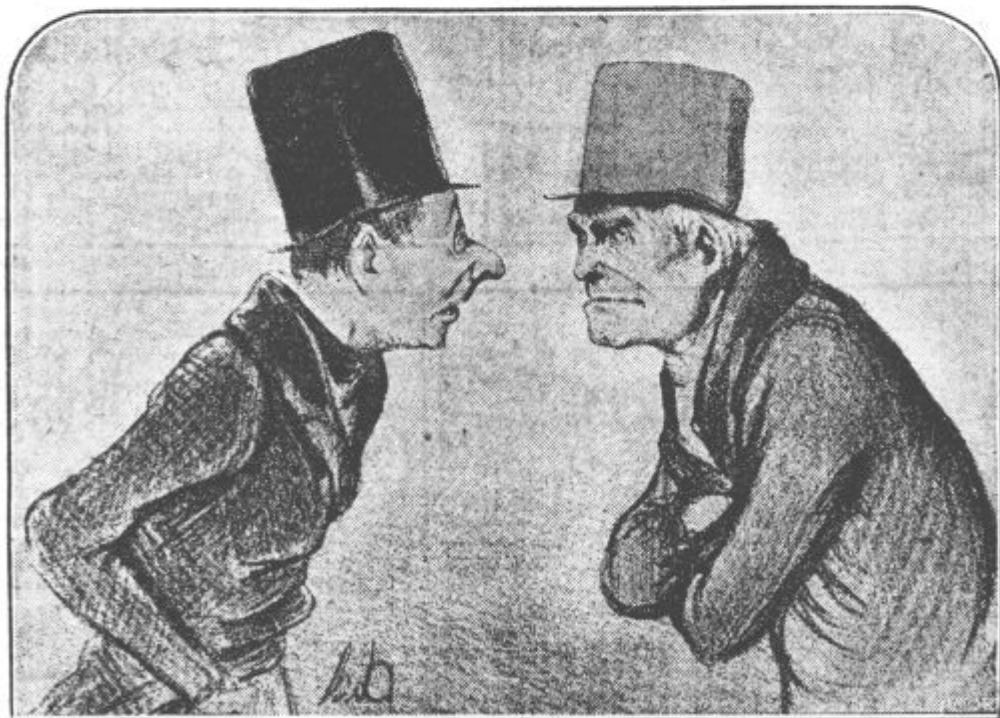
Sonce, vihar in visoke stavbe

Visoke stavbe, n. pr. Eifflov stolp, so zelo podvržene vplivom vetrov in sonca. V sončni pripeki se raztegnejo železni konstrukcijski deli stolpa, tako da se cel kolos še nekoliko poviša, v viharjih pa začne konica nevarno nihati sem in tja. Natančna merjenja so pokazala, da v prav močnem vetru konica 300 m visokega stolpa niha v elastični krivulji, katere osi sta dolgi 10 oziroma 7.5 cm. To sicer ni veliko, a se že prav neprijetno občuti in močno obremenjuje konstrukcijo. Deformacije zaradi sončne pripeke ob normalnih poletnih dnevih pa so dokaj večje. Ker sonce ne obseva vseh strani stolpa hkrati, se ne raztezajo vsi deli enako močno in posledica je, da se stolp skrivi, in sicer zmerom tako, da se konica nagne proč od sonca. Če vzamemo za izhodišče položaj ob 5. zjutraj, potem se nagne konica do 9. ure zjutraj za 16 cm proti zapadu, nakar se pomika odklon proti jugu in znaša ob

13. uri 9 cm, popoldne se nagne konica še za največ 7 cm proti vzhodu, ponoči pa se počasi vrne v normalni položaj.

Elektrifikacija Italije

Med države, ki so danes najboljše preskrbljene z električno energijo, spada tudi Italija. Elektrifikacija je zlasti zadnja leta silno napredovala. 1898. se je v vseh vodnoelektričnih centralah proizvajalo za 90 tisoč kilowatov električne energije. 1908. 150.000 kw, 1914. pa se je proizvajalo iz vodnih sil že 800.000 kw, iz premoga v kaloričnih centralah pa 200.000 kw. Takoj po vojni je znašala kapaciteta hidrocentral milijon kw, v zadnjih 14 letih pa se je moč vseh električnih central skoraj četverkrat, tako da proizvajajo zdaj za cca. štiri milijone kw električne energije in od tega le 3 odstotke v kaloričnih centralah. Izkoriščanje belega premoga pa s tem ni še doseglo viška, marveč se elektrifikacija v vseh delih države intenzivno nadaljuje.

DAUMIER: MESCANSKA TIPA (za pariško razstavo karikaturn).

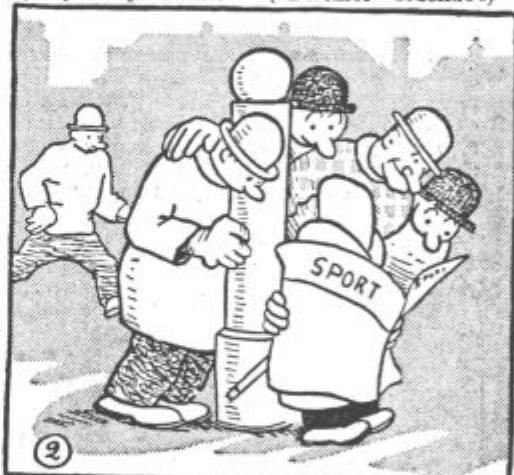
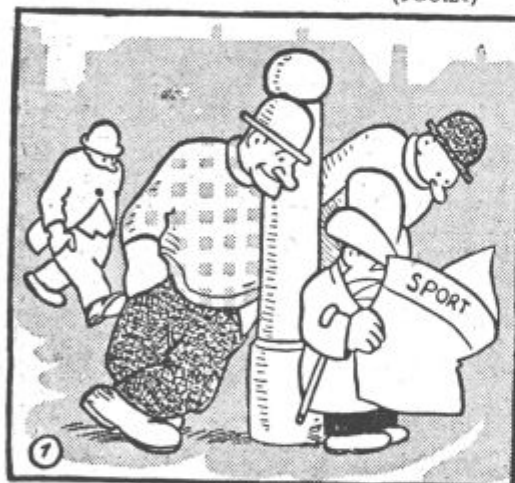
HUMOR

Nova iznajdba
Pisalni stroj za kratkovidne
(»Götz«)

»Poznal sem tri ženske in vse tri so me
napravile nesrečnega.
»Kako to?
»Prva me je varala, druga je umrla, tretja
pa je moja žena«. (»Berliner Tidende«)

COPYRIGHT P. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamson hoče čitati sam